

## РАБОТАТА НА ОБЩЕСТВОТО НА СЕСТРИТЕ ЕВХАРИСТИНКИ

**Ваня Еленкова**

Началото на обществото на сестрите евхаристинки е поставено в края на XIX в. - време съзидателно и активно в устрояването на католическата църква от източен обряд в България. Основател на обществото е отец Йосиф Алоати. Роден е в Италия, в семейство с 9 деца, пет от които свърват живота си със служение на Бога. Завършването на богословското му образование съвпада с изстъпленията над няколко мисионери и милосърдни сестри в Китай. Мисионерството в далечни земи става желание за бъдещия му живот. След приемането на вечните обети през 1882 г. той изпраща писмо на настоятеля си в Париж с молба да замине в мисията на отците лазаристи в Китай или Индия. За негово разочарование той бива изпратен в Солун. Вероятно мисията в тези земи не му е изглеждала достатъчно трудна, за да провери вярата си. Но кореспонденцията на отец Алоати след идването на Балканите свидетелства, че явно много бързо той променя представата си, по която степенува трудността на мисиите.

Ще си позволя един откъс, която представя картината, която заварва Отец Алоати, описана в негова кореспонденция:

“Обичай е на Великден да се причестяват всички - мъже, жени, деца. Кой би помислил, че при тоя случай светият храм се обръща на истинско бойно поле! Преди да се прочете Евангелието, тълпата се нахвърля към двете странични врати на иконостаса, като всички викат, бутат се, произнасят вулгарни думи, а дори и се сбиват. Църквата беше препълнена. Всички искат да се доближат до иконостаса и през цялата служба се чуваха най-скандални караници. Първите трябваше да защитават с всички сили местата си, до които се бяха добрали. Гласовете на свещениците и певците не се чуваха: имаше страшна врява в черквата. Най-после настъпи моментът на причестяването. Изведнъж храмът като че ли бе нападнат и превзет от една тълпа, която се бореше с юмруци за първите места. Това наистина беше страшна профанация на свеще-

ното място. Бедният свещеник, притиснат от всички страни, измисли един начин на причестяване, ако не приличен, то поне удобен. Той извади една икона от иконостаса и през отвора започна да раздава Пресветото причастие. Започнаха да викат хората - всеки искаше да се причести по-рано. В това време клисарят потегли свещеника за ръката и му заповяда кого да причести по-рано. Нещастният свещеник не знаеше накъде да се обърне. Той тичаше от едната страна на другата с потира в ръка, без убрус, като оставяше всеки от причестяващите се да си обърше устата както може - с ръкава или с нещо по-нечисто. С устни, мокри още от евхаристическата кръв, мнозина веднага си излязоха от черквата. Аз видях не един мъж да запали веднага цигара пред вратата и да води весел разговор, без да почете Бога, който току-що бе приет. Пред това неочаквано за мене зрелище, което за пръв път в живота си виждах, покрих лицето си с ръце, за да не виждам такова омерзение на свещеното място. Щом излязох от църквата, отидох в квартирата си и се хвърлих на канапето повече мъртъв, отколкото жив.”

През същата важна за отец Алоати 1883 година той съпровожда епископ Младенов из обиколката му из цялата епархия и в подробно писмо до отец Деноа в Солун разкрива виждането си за бъдещето на българската униатска църква и издигането на вярата на българите. В лична кореспонденция той формулира идеята за изграждането на специален Духовен център на вярата, в който да се служи на славянски обред и да се проповядва, а също така споделя необходимостта от училища, социални заведения за болни и страдащи, организирани върху евангелски начала. Така за пръв път споделяната идея в частно писмо постепенно съзрява и не е без връзка със социалната насоченост на основаното от него общество. Най-напред той започва изучаването на български език. Другото му важно решение е да приеме обряда на българите. По Коледа на 1883 г. той получава разрешение от Рим да приеме източния обред и е изпратен за свещеник в селата в Кукушка епархия.

В решението му да създаде едно ново общество от сестри, които да са посветени на Тайнствения Исус под покровителството на Пресвета Дева Мария, да се наричат евхаристинки, получава одобрение, насърчение и помощ от основателя на Българската католическа семинария в Солун о. Бонети и от своята сестра Еврозия, която пристига в Солун през 1888 г. и се захваща с устройването на обществото.

През 1889 г. е купена първата къща в Солун, след освещаването ѝ по Великден влизат сестра Еврозия и първите четири момичета. Според идеята на отец Йосиф, мисията на сестрите евхаристинки е в своята дейност да не се ограничават в обожанието на Пресветото причастие, а и да служат на ближния в името на Христа. Така основателите и по-сетнешните последователи и работници формулират идеята на обществото - да се грижи за чистотата и великолепието на църквите, да поучава, възпитава и помага на девиците чрез отваряне

на училища и сиропиталища.

Как тази идея на практика е осъществена от основателите? Още в първата година на съществуването си сестрите отварят сиропиталище, в което са настанени 18 девойки. С бащиното си наследство от 40 000 италиански златни лири отец Йосиф и сестра му купуват голям чифлик в Палюрци - местност, близо до Гевгели. Този чифлик те превръщат в духовен център, основно местопребиваване на обществото. Постепенно започват да се откриват къщи в католическите униатски села: 1901 г. в Гевгели, където до войните ученичките достигат 120 души; 1905 г. в Пирава; 1906 г. в Стояково и 1911 г. в с. Долни Тодорак. Навсякъде в училищата се следва един режим: от 8 до 11.30 - преподаване по програмата на екзархийските училища в Македония, безплатен обяд и от 14 до 16 ч. - следобедни занимания по ръкоделие, музика, беседи за хигиената и поведението. Големите момичета посещават само следобедните занимания.

Ваканцията прекарват заедно в къщата майка в Пилюрци. Там се поддържа и земеделска колония "Св. Изидор". Колонистите получават безплатно храна, облекло, подслон, образование и парично възнаграждение за всеки месец на основание на труда и оценките по прилежание и поведение. Парите се събират и предаването е намислено да стане при пълнолетието им или при задомиране.

Идеята на отец Алоати и усилията на сестра му Еврозия се пригаждат към социалния контекст, към условията на съществуване на българите в тази част на Македония. Идеята за семейственост е в основата на идеята за социално въздействие от този ранен първи период от историята на евхаристинското общество. Помагайки на децата сираци, те се стремят да им създадат чувство за семейство и съществуването им, живеенето им в обществото е свързано с мисълта то да им даде семейство. В този смисъл може да се тълкува събирането от сестра-основателката на двама влюбени през 1907 г. в семейство - един от колонистите и момиче от сиропиталището. Обществото им дарява къща, ниви, чифт волове и чеиз на момичето. Събитието има дълготрайно въздействие върху селяните от околните села и това се случва още няколко пъти.

Освен грижата за децата сестрите посещават и семейства в селата, в които има болни хора, грижат се за тях, а в училището преподават на питомките и медицински знания.

Балканските войни унищожават направеното. Една част от селата остават в Гърция, друга част - в Сърбия. Центърът Палюрци е разграбен. За десет месеца се сменят пет различни власти: турска, съюзническа, сръбска, българска - само три дена, гръцка - 6 седмици, и накрая пак сръбска. Сръбският управител забранява българския език в преподаването в училищата на сестрите. Палюцки се оказва през Първата световна война на първа бойна линия. Сестра основателка потърсва помощта от губернатора на Македония ген. Рачо Петров, който ѝ оказва пълно съдействие при решението сестрите заедно с децата

да се установят в Скопие, където им е отпусната къща и на няколко пъти финансова помощ. След края на войната оставането им в Скопие е подложено на големи притеснения от страна на сърбите и отец Алоати пътува до Рим, за да търси морална и финансова подкрепа за преместването на обществото в София. Папа Бенедикт XV подкрепя делото им и финасира първоначалното им устройване. Сестрите заедно с огромния багаж и децата заминават за Солун с надеждата, че оттам по-лесно ще стигнат до България. Тук преживяват ново, още по-голямо изпитание - по силата на споразумение между гръцките и сръбските власти на децата, на които са отдадени толкова години внимание и грижи, не им е разрешено да живеят в България, а е трябвало да бъдат върнати по местата, където са родени - от двете страни на границата, и настанени в приюти. На 29 септември 1920 г. 12-те сестри се разделят с тях.

След пристигането си в София те попадат в друго общество. Тук условията са много по-различни от живота сред селяните в Палюрци и Долни Тодорак.

Най-мащабното дело започва в 1926 г., когато върху терен от 16 декара на ул. "Пиротска", продадена им от общината, започва изграждането на модерно триетажно училище, пансион, параклис и къща за сестрите. То постепенно придобива изключително важно място в живота на обществото и на Католическата църква от източен обряд в България. В пансиона се настаняват сирачета от следвоенното време, деца на бежанци, деца на многолюдните католически семейства. През 1938 г. в него има вече 36 сестри и 90 момичета. Сестрите се радват на доверието на общинската и политическата власт. Столичната община отпуска субсидия от 20 000 лв. за дъшеме на сградата и поема издръжката на 25 деца. Министерството на вътрешните работи отпуска 30 000 лв. от фонд "Обществено подпомагане" за издръжката на децата.

Устроено на новото място, уверено и подкрепено от държавата и църквата, Обществото отрива още две къщи в с. Покрован, Ивайловградско, изцяло католическо село, като изпраща две сестри и в с. Делчево, Гоцеделчевско, новообразувано село от бежанци от Македония - също католици, и Куклен. 1926 г., когато идва една от основните вълни бежанци от Македония, сестрите устройват кухня в Месемврия и три месеца се грижат за ежедневната прехрана на 200 деца. През същата година се открива санаториум в Княжево за туберкулозно болни. Грижите за болните гланият лекар поверява на сестрите евхаристинки. Сестрите работят като самарянки и в Клементинската болница, и в Католическата болница в Пловдив. През лятото в подножието на Родопите се организират детски лагери за по няколко месеца за 150 деца.

След влизането в сила на Закона за общественото подпомагане и съгласно този закон Съюзът за закрила на децата в България организира свои клонове. 1935 г. сиропиталището на сестрите евхаристинки е причислено към Софийския клон на този съюз. Това бележи постепенното вметване на Обществото в общите рамки на социалното дело в България. Като израз на това може да се

приеме и награждаването на настоятелката - сестра Небесна Мусева, през 1938 г. с почетен знак "За насърчение към човеколюбие", връчен ѝ от цар Борис III.

Основателите на обществото умират - през 1920 г. сестра Еврозия, а Йосиф Алоати няколко години по-късно. Идеите за добротворно дело намират приемственост и получават ползотворно развитие. Те приемат формата на обществените условия, в които са принудени да се развиват. Върху тях влияят юридическите норми на българската държава и регламентираните норми на благотворителност в България. Тези обстоятелства довеждат до взаимното сътрудничество между властта и Евхаристинското общество.

Социалната дейност е тази, която допада на девойките, решили да станат монахини. И предопределя до голяма степен техния избор. Сестра Марта, родена в Куклен, разказва: "Ходехме на детска градинка с Божанка (по-малката ѝ сестра), сезонна, през лятото. Майка ни приготвяше в една кошничка хлябче, сиренце, каквото може да ни даде, и ни прашаше при сестрите, а вечер баща ми идваше да ни вземе. А те ни приготвяха супичка и някакво ядене и ни учеха на първо причастие, различни бодчета, да рисуваме, да пеем. Прекарвахме там чудесно и аз имам такова мнение, че те са много много ценни хора."

Сестра Теодосия: "Като се върнах в Покрован във ваканция, видях какво са направили сестрите евхаристинки. Първото нещо - те посещаваха болни и възрастни хора. След това те събираха жените и гонимите и преподаваха вероучение, но и една обща култура, обноски, чистота. Направиха детска градина. Сестра Възкресия се занимаваше с децата по пеене, народно и църковно, учеха хора. Видях тази разлика - тези хора за една година придобиха друга култура на общуване. Отначало мислех, че ще се посветя на Бога при Санта Мария, но като видях сестрите какво са направили в село, аз си казах: аз защо да не остана в България и да бъда полезна на нашите българи? Тази мисъл ми дойде. И в училището ми в София ми беше добре, и тук, при евхаристинките, ме теглеше нещо... И взех решение, че ще бъда при евхаристинките."

Сестра Екатерина: "Родена съм в Раковски през 1919 г., майка ми се казва Лудовина, умира пет месеца след моето раждане и ме оставя сирак. Имам още три сестри и един брат. Баща ми имаше сестра, която беше домашна калугерка. Тогаз имаше много неженени, които помагаша на църквата - ходят да украсяват, чистят, метат - тяхна беше църквата. Тя, като ме е гледала, купили са ѝ една крава. Както и да е, гледала ме е. Като пораснах, станах санитарка в нашата болница. И исках да бъда сестра, ама не знам къде. И стана войната. И царицата праща сестрите евхаристинки в нашето село с 90 деца и ги настаниха в училището. Много хубаво ги гледаха. И седяха една-две години. И моята най-добра приятелка каза: "Аз ще вляза при тези православни сестри". И реших и аз да стана евхаристинка."

След преврата на 9.IX.1944 г. настъпват нови тежки дни за Обществото на евхаристинките. Те не идват веднага, но бавно и методично идеята на Общес-

твото на евхаристинките е унищожена. Най-напред им забраняват да се грижат за децата. По ирония на съдбата през 1948 г., когато сестра Екатерина дава вечните си обети и е 50-ата сестра в обществото, им отнемат сиропиталището. След това последват двата процеса срещу католическата църква през 1952 г., в която са арестувани и осъдени почти всички свещеници. В София остава само възрастният владика. Настоятелката сестра Серафима също е арестувана. Настоятелката на сестрите кармелитки също е арестувана и изпратена в Белене. Сестра Теодосия споделя: “Със сестрите работехме в санаториума и в болници и така се прехранвахме. След процеса срещу нашите свещеници ни предупредиха, че ако искаме да останем, трябва да свалим униформата. Много плаках за това нещо. Беше ме срам да се ява пред болните. Затворих се в лабораторията и не смеех да отворя вратата...”

Забраняват организирането на кухни.

Сестра Теодосия: “По времето на войната организирахме кухни, финансово издържани от Министерството на войната, в “Надежда”, “Красна поляна”, “Охридско шосе”. Аз бях в кухнята в Тухларната фабрика. С купони идвах всички бедни и със съдинки си вземаха топла храна. Много от тях помагаша в изчистването на зарзавата. Това много ни допадаше и ни запълваше полезно времето. По този начин ние се запознавахме с това население, което беше отхвърлено. След Девети не ни разрешиха такава дейност, защото нямало бедни.”

През 1962 г. вземат всички имоти на Обществото на евхаристинките. Вземат сградата на “Пиротска” за училище, а параклиса превръщат във физкултурен салон; вземат къщите в Куклен, Делчево, Добромирово, Бургас. Всички сестри са сместени в три стаички на ул. “Асен Златаров”, като по-възрастните спят на легла и маси, а по-младите - на пода. С черги в коридорчето си устройват параклис. Шестте сестри кармелитки се настаняват в църквата на същата улица като приспособяват трибуната на горния етаж на стаички, разделени с шперплат, като в 4 от така направените килийки няма светлина, няма и отопление.

Сестра Марта: “През 1951 г. реших да вляза при сестрите. Брат ми каза: “Не отивай, виж как се развиват нещата, сестрите нямат бъдеще. И тях ще ги разпръснат, и тях ще ги премахнат”.

Същото притеснение се долавя и в разказа на сестра Сузана:

“В тези години (1952-1953) имах вече желание да стана монахиня, но като че ли всичко беше спряло - сестра Серафима арестувана и сложена в затвора за 5 години, сестрите разпръснати из селата заради софийското жителство. Не можеше да се издържат, нито да работят. Сестрите нямаха възможност да работят това, на което са се посветили - сиропиталището беше взето, в болниците сестрите бяха останали малко и лишени от възможността да работят като монахини. Какво друго можеше да правят?”

И наистина, какво могат да правят, за да изпълнят обетите, които са дали,

влизайки в обществото - да обожават Исуса, но и да служат на ближния в името на Христа? През тези години те се грижат единствено да оцелеят и да запазят съществуването на обществото.

Сестра Сузана: “Мъчно ни беше много за децата, но... Посещавахме болни и стари хора. То се разчу в квартала и хората ни викаха. Дори комунистически семейства ни викаха. Заплащаха, какво могат. Основно се издържахме с бродерия - българска бродерия, която купуваха чужденци, но всичко това ставаше чрез Задругата на майсторите, за да бъде легално. Сега престанахме да шием, защото няма кой да я купува, а имаме толкова много. Давахме и уроци по чужд език, но не постоянно. Комунистите мислеха, че ще се разпръснем... Вярата ни крепеше. Умираха много. После назад, назад, назад...”

Демократичните промени правят възможно Католическата църква от източен обряд да възвърне своето място в духовния живот на страната. След новия закон за вероизповеданията и признаването на църквата за юридическо лице на Обществото на евхаристинките са върнати почти всички имоти. Започва поредното устройване. Върху върнатия незастроен терен на територията на бившото АОНСУ, сега Нов български университет, в кв. “Овча купел” в София е построена новата къща на обществото с параклис църква и медицински център. Правят се усилия да се възобнови дейността на къщите в Покрован, Делчево и Куклен.

Последните три лета сестрите правят кратки лагери в Покрован, Копривщица с децата от енорията. Сестра Теодосия: “Не можех да повярвам, че ще се върнат онези времена. На 80 години заминах с децата - първото лято бях готвачка, а второто - медицинска сестра.”

В момента сестрите подготвят деца за първо причастие и се грижат за няколко дечица, като им помагат в уроците за училище, осигуряват им топла храна. Децата не живеят постоянно в къщата - те имат семейства, които са в затруднено материално и сложно социално положение.

Както се вижда, идеята за благотворителност още не е ясна - надделява споменът за миналото, времето на двете световни войни, на процесите и мъченичеството на свещениците и сестрите. Обществото продължава да следва онай инерция на съществуване през комунистическия режим - грижата за оцеляване и съхраняване. След 1952 г. до 1989 г. в манастира успяват да постъпят само четири сестри, обучението и образованието им не е на това ниво, те не са могли да учат в чужбина, не са могли да посещават духовните упражнения, редовно организирани от църквата в Париж и Рим. Активния си живот са прекарвали в пълна пасивност, при невъзможност да развият социална дейност. Тъжно е да се разбере как тези монахини са били принудени да шият карета, за да живеят.

“След демокрацията много хора ни търсят. Харесва им при нас тишината, хубавата проповед, хубавата служба.” Горчиви са тези думи на сестра Марта,

защото доказват застиналото състояние на Обществото на евхаристинките, отсечено е и няма на какво да се ашладисва.

Може би съвременната идея за благотворителност не е съвсем ясна и затова, защото не са ясни структурите на съвременното ни общество в преход.

При освещаването на манастира на евхаристинките монсеньор Христо Пройков я нарича “Къщата на надеждата”. Има ли все пак надежда това общество? Символично и буквално тази надежда е при корените - в Македония. В единствената останала действаща къща на евхаристинките в гр. Гевгели. За разлика от тоталитарната власт в България в Гевгели на обществото не е забранено да извършва своята основна, най-важна мисия - да се грижи за деца. 1977 г. се открива втора къща в Скопие. Сега в Македония има 17 млади сестри - на 23-24 г., има и кандидатки. Приемствеността е запазена и дава своите плодове.

Сестра Сузана, прекарала десет години в Македония потвърждава това с думите:

“Македония е по-патриархална страна, там семействата имат повече деца. Друго е семейството с 5-6 деца, друго е с едно дете - то самото няма чувство за социален живот и нуждите на обществото. В България, както се казва на македонски, “шкърта” - което ще рече стиснати хора. България е бедна на тези идеали, от нас очакват много, а не се отзовават с някоя идея, която да ги въудушеви. Може би премного са ни насадили комунистите тук своя идеал.”